

Een onaangename rust...?

Gerard Ouweneel

Een aangename onrust was de titel van een verhalenbundel waar ik een poosje terug aan werkte. Daarin poogde ik via kroniekjes uiteen te zetten hoe vogels een uitkomst kunnen zijn voor een eigenschap waarmee ik moet omgaan, een karaktertrek die hinderlijk is voor zowel dierbaren als mijzelf. Die aanleg laat zich het best omschrijven door het begrip 'onrust', het bijna nooit wijkende gevoel eigenlijk ergens anders te moeten zijn. Welnu, is er geen betere oplossing om onrust binnen de perken te houden dan het speuren naar en bestuderen van vogels? Denkelijk niet. Na verschijning van die bundel was er bijval van menig collega-vogelaar. Bewogen beaamden zij hoeveel voor hen de vogelgeestdrift betekende, niet alleen om de interesse sec en om onrustgevoelens te dempen, maar vooral ook in periodes dat het bestaan tegenzat en er problemen zijn op te lossen.

In alle geledingen van de samenleving dus ook in vogelaarskringen zal het afgelopen voorjaar vaak de vraag zijn gesteld 'hoe kom jij de coronaquarantaine door?' Aan mij ook, waarbij soms met de wat verwijtende toevoeging dat die corona mij niet deerde omdat de vogelhobby er eentje voor individualisten is, ja, dat ik in een eerder verschenen verhaaltje voorkeur had uitgesproken voor excursies in mijn eentje.

Daar kon ik niet omheen. Weliswaar moest BirdingBreaks wegens coronaperikelen een voor april geplande vogelreis naar Zuid-Amerika afblazen, maar ik kon nog vooruit met opgedane vogelervaringen tijdens een tocht in februari door de Senegalese Sahel. Die reis had ik nog samen met mijn vrouw Els en Wim Mullié, een vriend, kunnen maken. Voorts was er een lijstje met zaken waarnaar ik voorjaar 2020 speciaal wilde kijken.

Mede dankzij fijne vogelervaringen viel het corona-isolement aanvankelijk best door te komen. Ondanks de eerder gedane bekenenissen solo-excursies te prefereren, ging ik op de duur het ontbreken van de met vogels verbonden sociale contacten wél missen. Waarbij ik mij niet ontveins dat eigenbelang een rol kan spelen.

Als tachtigplusser loopt het zintuigenbereik terug, waardoor ik aanzienlijk meer hoor en zie tijdens excursies met makkers. Ook ging het gemis aan het delen van opgedane emoties in het veld en het uitwisselen van ideeën over vogelervaringen opbreken. Dat begon al met het dringende verzoek weg te blijven van trektelposten, althans die van Breskens.

Die post had voorjaar 2020 opnieuw gouden trekteldagen waarover de site openhartig berichtte, verslagen die niet bijdroegen aan de gemoedsrust. Het Breskensse kernkaderlid

Een rondje Nederland voor vogels en vogelaars. Gerard Ouweneel (rechts) luncht met Jules Philippona (☞), Eefde, 30 juni 2020.
Foto: Els Ouweneel;

Een onaangename rust...?

Zicht vanaf De Beer over het Brielsche Gat richting de kust van Voorne. Schildering van Jac. P. Voerman uit 1927. Een vergelijking met de Voerman-plaat van De Beer in het Verkade-album Onze Groote Rivieren uit 1938 laat zien dat deze hiervoor als basis diende.

Eric Martejn onder wiens co-regie de trek-tellingen doorgingen en die de grote dagen wél meemaakte was zich ervan bewust dat de Breskens-berichten onrust zaaiden en mailde troostrijke woorden. Maar toch!

De traditionele voorjaarsexcursie die ik met twee van mijn vrienden maak naar de Flevo-polders voor Grauwe Kiekendieven, Morinelplevieren en Zomertortels, voltrok zich dit jaar in twee auto's. Dat droeg evenmin bij aan intersociale vogelaarscontacten. De tocht verliep wel succesvol, zij het dat later bekend werd dat 'pygargus' er in de loop van de zomer de brui aan had gegeven. De komende jaren moet blijken of zomer 2020 het einde van het Grauwe Kiekendieven tijdperk in Flevoland inluidde.

Een droom-avondexcursie door de Hollandse annex Sliedrechtse Biesbosch in gezelschap van collega-vogelaars om onder andere de visarendenglorie van het gebied live op ons te kunnen laten werken maakte veel goed. Want vanaf begin juni gingen de muren aardig op mij afkomen en werd ik mij bewust dat bij het vogels kijken een alleingang weliswaar voordelen biedt maar ook schaduwzijden heeft. De aangename onrust die vogels plegen te geven dreigde om te slaan in een verplichte onaangename rust. Het mailverkeer en de telefoontjes met geestverwanten namen sterk toe, waarbij ik meende te bespeuren dat ook van hun kant de drang tot contact groeide. Zodra de ingrijpendste coronabeperkingen werden opgeheven kwam het van rondjes Nederland voor zowel vogels als bezoeken aan vogelaars.

Haringvliet

Bovenaan het lijstje van zaken waaraan ik dit jaar extra aandacht besteedde waren de resultaten van het Droomfonds Haringvliet, een aantal projecten ten behoeve van de natuur in en rond het Haringvliet.

Het aangelegde eilandje Blik – één van de projecten – voldeed aan de verwachtingen. Gert Huijzers bezocht het half juni 2020 en kon toen aan kustbroedvogels noteren: 4 paren Kleine Plevieren, 10 paren Kluten, 22 stel Vissdieven en zowaar 8 paren Dwergsterns. Ook waren er broedende Kokmeeuwen en een paar Scholeksters.

Krijn Tanis en ik volgden de gang van zaken bij drie andere Droomfonds 'natuur opknapp-projecten', te weten de uitbreiding van de Scheelhoek van Natuurmonumenten met de Zuiderdiepgorzen, een terrein van bijna 80

Droomfonds Haringvliet

Voor herstel van de natuur in en rond het Haringvliet kan circa twintigmiljoen euro aan investeringen worden besteed. Dat stevige bedrag kwam ter beschikking via de Postcode Loterij met een aanvulling door de Provincie. Het met bazuingeschal gelanceerde Droomfonds Haringvliet beloofde, gekoppeld aan het op een kier zetten van de Haringvlietshuizen, een nieuwe natuurtoekomst voor het Haringvliet. Die 'natuurtoekomst' hield in verbeteringen aan bestaande en vooral toevoeging van nieuwe uitkijk-bouwsels, van waaruit de Haringvliet natuur kan worden bewonderd. En voorts het 'opknappen' van enkele bestaande natuurgebieden langs het Haringvliet en, voor kustbroedvogels, de aanleg van het eiland Blik bij de monding van het Spui in het Haringvliet.

Meer informatie over het Droomfonds Haringvliet is onder andere te vinden op de volgende websites:

<https://haringvliet.nu/#/>;

<https://www.natuurmonumenten.nl/bezoekerscentrum-tiengemeten/projecten/droomfonds-haringvliet>;

<https://www.vogelbescherming.nl/bescherming/wat-wij-doen/natuurgebieden/zeeuwse-en-zuid-hollandse-delta/droomfondsproject-haringvliet>.

Hop, Senegal, februari 2020.
Foto: Wim Mullié.

Boomvalk, Alblasserwaard, april 2020.
Foto Jack Folkers.

hectare voormalig akkerbouwgebied. Voorts keken wij naar de resultaten van speciale voorzieningen die Staatsbosbeheer liet treffen op de Westplaat Buitengronden op Goeree-Overflakkee, faciliteiten die moesten bevorderen iets van de voorheen rijke weidevogelstand terug te krijgen. Tenslotte gaven we de Korendijksche Slikken achter Goudswaard veel aandacht. In dit door Natuurmonumenten beheerde terrein ging de schop de grond in om de waterdoorstroming te verbeteren. Een eerste zomer na de afronding van karweien is te kort om tot een resultatenoordeel te komen. Bovendien was het voorjaar van 2020 wederom droog en de gemiddelde waterstand op het Haringvliet ongebruikelijk laag. Aan de andere kant leiden cultuurtechnische ingrepen vaak tot een tijdelijke milieudynamiek die bij kustbroedvogels in de smaak valt. Wanneer het dan later tot een nieuw even-

wicht komt met ook vegetatieontwikkeling ruimen die soorten het veld. Dus een definitief oordeel moet later komen, zij het dat Krijn Tanis en ik buiten de gang van zaken op Blik nog geen aanleiding hadden tot applaus. Wij noteerden geen terugkeer van weidevogels op de Westplaat Buitengronden en Gert Huijzers zag dat evenmin op de Korendijksche Slikken.

Op de Scheelhoekse Zuiderdiepgorzen ontstonden distelarealen. Zeker dáár maar ook elders wreekt zich dat het op een kier zetten van de Haringvlietsluizen geen centimeter meer tijverschil opleverde. En dan te weten dat er rond die gorzen nog een eskadron aan mega windturbines zullen verrijzen... Nieuwe deltanatuur anno 2020!

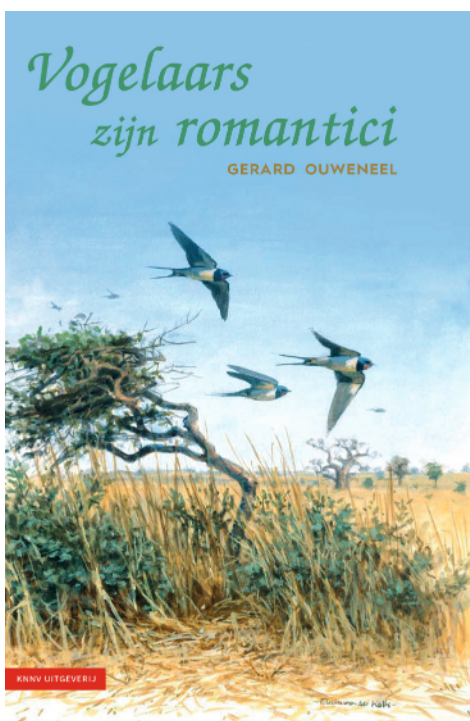
Weidevogelpompen

Alweer even geleden plaatste een particulier

op zijn grasland in het Oude Land van Strijen een zonnepomp om ten faveure van weidevogels tot een plasdrasareaal te komen. Het gaat om een elektrische pomp, aangedreven door energie uit zonnecellen. Het resultaat was dusdanig bemoedigend dat het besluit viel om het Staatsbosbeheereservaat in het Oude Land te voorzien van een serie van die pompen. In samenwerking met de Coöperatie Collectief Hoeksche Waard (CCHW) en dankzij subsidies van Europa respectievelijk de Provincie werden er, gespreid over het reservaat, tien stuks geplaatst.

Mijn adagium dat solo vogels kijken veel voordelen biedt werd bij die weidevogelpompen bevestigd. Verscholen in de auto volgde ik frequent de gang van zaken bij twee in het Oude Land van Strijen plasdras gezette perceeldelen, eentje langs de Waleweg en de tweede langs de Vlaamsche Weg, namen die bij dwerggansvogelaars niet onbekend zijn. Als bij de drommen Canadese Ganzen en Grauwe Ganzen viel de plasdras ook bij Grutto's, Kieviten en Tureluurs in de smaak. Dat de weidevogelcommune die in de buurt van die poelen ging broeden erin slaagde de vliegende predatoren te verjagen was evident vast te stellen, althans, tijdens de nestfase. Met de Strijense kolonie Blauwe Reigers, nabij broedende Buizerds en Bruine Kiekendieven, kraaiachtigen en de altijd patrouillerende Kleine Mantelmeeuwen waren vliegende predatoren ruim voorhanden. En dan nog de grondrovers, in welke categorie al dan niet verwilderde huiskatten een aanzienlijk aandeel hebben.

Rond beide locaties waren tenminste vier paren territoriale Grutto's met voorts meer koppels wat verder verwijderd en elders in het Oude Land. Op 7 mei zag ik de eerste gruttopullen. Bij latere bezoeken meer, op beide locaties, zij het steeds enkelingen en geen viertallen. Op 25 mei was het over. Toen stond langs en in de weidevogelpoel bij de Waleweg een rij van achttien Grutto's, alle adulten, die in tegenstelling tot vorige bezoeken, niet reageerden op een langskomende Buizerd. Geen juvenielen. Tegelijkertijd kwamen uit het land berichten los van een wederom miserabel verlopend weidevogelseizoen, uit Noord-Holland van Wim Tijsen en ook uit de Eempolders kwamen dergelijke sombere geluiden. Van de verschillende bekende locaties waar Grutto's zich na een mislukt broedseizoen plegen te verzamelen kwamen droefmakende verhalen over grote troepen rustende

De omslagplaat van de verhalenbundel *Vogelaars zijn romantici* is getekend door Elwin van der Kolk. In het boek staan onder andere verhalen over een tocht door de Senegalese Sahel in februari 2020.

adulte exemplaren. In het Oude Land ging er tenminste één gruttokoppel opnieuw aan de gang. Staatsbosbeheerfunctionaris Vera Willemsen, die het gebeuren rond de weidevogelpompen in het Oude Land van Strijen volgt, vertelde dat naast mijn twee waarneemposten elders in het reservaat het gruttobroedresultaat minder miserabel was. Maar toch, wat ging er mis op die beide locaties? Een plasdrasareaal in een veenweidereservaat! Wat willen wij, of liever, wat willen Grutto's, nog meer? Op dit moment valt niets anders te bedenken dan dat predatie de hoofdreden was van de miserabele afloop van een aanvankelijk beloftevolle gang van zaken rond de plasdrasjes. De belangrijkste oorzaak was het nagenoeg ontbreken van muizen in het Oude Land van Strijen, zodat de gepasseerde zomer alle predatoren hun jachtactiviteiten toespitsten op kuikens. Deze waren juist rond de plasdrasjes geconcentreerd, zodat die areaaltjes fungeerden als een ecologisch val. Waarbij dan de schaarsheid aan insecten nog een bijkomende factor kan zijn. Immers, om een karig insectenmenu

Een volwassen Kwak in de Zoetemelkskil, Sliedrechtse Biesbosch op 13 juli 2020.
Foto: Elwin van der Kolk.

Visarenden floreerden in de Biesbosch in de zomer van 2020. Er waren drie nesten met ieder drie jongen. Een vierde paar kwam tot nestbouw.
Foto: Albert de Jong.

bijeen te scharrelen was voor de pullen veel mobiliteit nodig, waardoor ze zich moeten blootgeven. Dick van Houwelingen nam waar hoe een Bunzing een gruttopul te grazen nam en Menno Korbijn zag hoe een Blauwe Reiger een bijna vliegvlugge Grutto verorberde. In en bij de Walewegpoel trof ik op 14 april een wijfje Wilde Eend met twaalf kuikens aan. Op 23 april was die toom gekrompen tot vier stuks. De twee paren Kluten die in de Vlaamsche Weg poel tot broeden kwamen boekten echter succes; een stel slaagde er zelfs in zijn vierlegsels groot te brengen! Dat verbaasde omdat ik op 10 mei elders in de Hoeksche Waard, in de Oosterse Laagjes, getuige was hoe een Blauwe Reiger huishield onder klutenpullen. Een wolk paniekerige oudervogels omstuwde de reiger, die onge-

intimideerd doorging met het jagen op en consumeren van pullen. Gebelgd heb ik toen de reiger verjaagd. Een week later trof ik op de locatie nog slechts één Kluut. 'Reken er maar op. In jullie Oude Land van Strijen verdwijnen de insecten ook en daarmee de Grutto's...!' Die onheilspellende woorden, een paar jaar geleden uitgesproken tijdens een telefoongesprek met de op 7 juli jl. overleden toxicoloog Henk Tennekkes, spookten telkens door het hoofd bij de ontnuchterende bewustwording dat het met de pullenproductie in het Oude Land van Strijen deze zomer bagger was. Kort vóór dat telefoongesprek had Tennekkes hier een lezing gehouden over de ronduit schokkende concentraties Imidacloprid in het oppervlaktewater in de Hoeksche Waard. Tennekkes was

een klokkenluider en werd dan ook, zoals gebruikelijk in dit land, smalend bejegend, met name vanuit Wageningen. Onderzoeken nadien toonden echter zijn gelijk aan: de connectie tussen imidacloprid in het oppervlaktewater en de achteruitgang van insecten en dus insectenetende vogels.

Voerman, Gierzwaluwen en Boomvalken

Heel wat andere vogelervaringen hielpen ook de coronaquarantaine het hoofd te bieden. Een stevige steun voor mij was het Biesbosch Visarend WhatsApp-groepje. De dagelijkse mailwisseling of en waar de Visarenden zich zouden vestigen was spannend, vaak hilarisch en kwam tot een triomfantelijke apotheose met drie broedparen die het in totaal tot negen jongen brachten. Te gast bij Staatsbosbeheer maakte een uitverkoren groepje op 13 juli een Biesbosch-avondexcursie die onder andere langs het nest in de Huiswaard voerde, een nest waaraan het ouderstel voorjaar 2019 al was gaan bouwen. Dat Huiswaard-paartje waarvan de partners van Engelse respectievelijk Duitse origine waren, illustreert treffend hoezeer de huidige Biesbosch bij Visarenden

in de smaak valt. Er was nog een vierde paar dat in de Dordtse Biesbosch overging tot nestbouw, een beloftevol vooruitzicht voor 2021. Begrijpelijk dat op de cover van de dit najaar verschijnende Avifauna van de Biesbosch Visarenden zullen prijken. De excursie van 13 juli bracht als extra bonus een adulte Kwak langs de Zoetemelkskil.

Wederom enerverend was de mailwisseling tussen de leden van de Grote Stern club, een genootschap dat onder regie van Kees de Kraker al jarenlang het wel en wee in de Grote Stern kolonies in Nederland volgt. De informatie over of en waar ze zich vestigen, om hoeveel paren het gaat, of de sternkolonies springvloed doorstaan, of er voldoende visaanvoer is en hoe de broedresultaten uitpakken zijn zaken die een brede kring *sandvicensis* liefhebbers intens bezighouden. Meer dan andere voorjaren keek ik naar webcams, vooral naar de vier bij nesten van Schreeuwarend, Bastaardarend respectievelijk Steen- en Zearend in de Baltische landen. En dan was er de aangename verrassing van een broedende Lachstern op de Marker Wadden. Een kwartier nadat dat nieuws via een

Het in april 2019 geopende Vogelobservatorium 'Tij' in Stellendam was één van de Droomfonds Haringvliet-projecten. Het 'observatorium' oogt exclusief. Dat waren de kosten eveneens. Foto Marianne van der Waal.

Lachstern bij nest op De Beer, 18 juni 1949. De mededeling inzake een broedende Lachstern op de Marker Wadden in de zomer van 2020 leidde tot nostalgische herinneringen. Foto: Frans P.J. Kooijmans.

'Reken er maar op. In jullie Oude Land van Strijen verdwijnen de insecten ook en daarmee ook de Grutto's....!' Foto: Gert Huijzers.

'Vroege Vogels' zondagochtenduitzending naar buiten kwam belde mijn vriend Luuk Draaijer, eveneens een De Beer Lachstern veteraan. Samen haalden wij herinneringen op aan onze lachsternervaringen van rond 65 jaar geleden.

Op dat veteraanschap werd een beroep gedaan door de KNNV Afdeling Voorne die dit jaar het negentigjarig (!) bestaan viert. Bij zo'n jubileum past een terugblik. De redactie van het verenigingstijdschrift In de Branding verzocht mij Voorne vogelherinneringen op te rakelen, met name die aan een broedende Hop in het landgoed 't Reigernest begin jaren vijftig. Van het een kwam het ander. Eerder dook aartsvorser Ed Buijsman een afbeelding op van een schildering van de door mij hooglijk gewaardeerde J. Voerman jr. Deze had in 1927 vanaf De Beer over het Brielsche

Gat heen de kust van Voorne geschilderd. Wanneer wij deze plaat leggen naast Voermans schildering van De Beer in het in 1938 verschenen Verkade-album Onze Groote Rivieren van Jac. P. Thijssse, dan is te zien dat die plaat een samendrukking is van die van 1927, met toevoeging van een Tapuit en een koppel Bergeenden. Mij intrigeerde waar de kunstschilder ruim negentig jaar geleden op De Beer achter zijn schildersezel had plaatsgenomen. Het corona-isolement gaf tijd voor speurwerk op kaarten, het bekijken van foto's van Frans Kooijmans en een rit naar de Maasvlakte, een uitstapje waarvoor ik altijd enige zelfoverwinning nodig heb. Ik meen nu Voermans schilderszetel te hebben gevonden.

De meeste steun om die periode door te komen brachten de vogels rond huis. Omdat

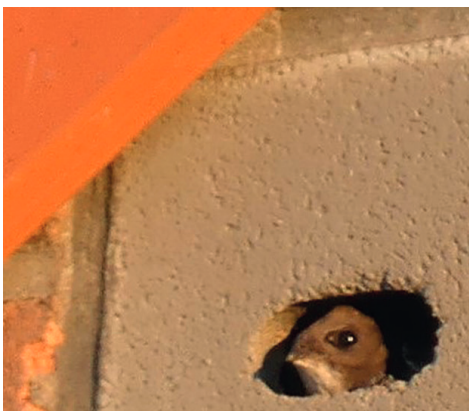
Een onaangename rust...?

ik mij ertoe had aangezet een nieuwe verhalenbundel te schrijven zat ik vaak achter de PC. Van daaruit dwalen de blikken gemakkelijk naar buiten. De coronamisère was dan ook prima voor de Jaarrond Tuintelling. Die bracht als hoogtepunt een overvliegende Roerdomp op 24 juni, een aardige compensatie voor de gemiste Zeearend die Sander Elzerman een paar dagen eerder over de wijk zag komen. Sander werd op *albicilla* geattendeerd door twee roepende en attaquerende Slechtvalken.

Zondag 19 april was een grote dag. 's Morgens om 09:25 h schoot een Gierzwaluw uit de goothoek waarin een stel enkele jaren geleden jongen grootbracht. Veertien dagen eerder, op 5 april, was de eerste Gierzwaluw van het seizoen langs Breskens gesneld. Naar mijn normen gemeten was de 19e april een vroege datum, zeker voor een Gierzwaluw op broedlocatie. In de bewuste dakgoothoek kwam inderdaad een stel te broeden, zodat het een fijne gierzwaluwzomer werd, temeer omdat daarmee een latent aanwezig gierzwaluwssyndroom werd afgestopt. Dat traumaatje had als oorzaak dat ze wél bij burens broedden en niet bij ons. Steeds opnieuw was het een mieterse belevenis vanachter de PC te zien hoe een gierzwaluw kwam aanjagen om zich dan twee meter hoger de dakgoot in te storten. Het gedonderjaag dat daarna onder het dakbeschot te horen was ging vertrouwd klinken. In mei zou die dakgoot een hoogno-

Een op de nestplek aanvliegende Gierzwaluw.
Foto: Gerrit Biesheuvel.

Een kunstnest voor Gierzwaluwen in Oud-Beijerland. Gierzwaluwen maken, in ieder geval in de Hoeksche-waardse dorpen, ruim gebruik van aangebrachte nestboxen.
Foto: Wilson Westdijk

De kolonie Grote Sterns op de in de Westerschelde gelegen Hooge Platen had dit jaar een succesvol broedseizoen. Fred Schenk kwam uit op 3450 paren, waarvan per nest ongeveer één kuiken vliegvlug werd. Circa 60% van de nesten bestond uit tweelegfels. Er was nauwelijks sterfte en predatie en de visaanvoer was enorm. Bij het springtij van 5 juni (+2,90 m boven NAP) hield de kolonie het droog. Dat was in tegenstelling tot veel grote meeuwenkolonies en nesten van Tureluurs, Visdieven, een aantal Dwergsternen en Lepelaars. Deze laatste begonnen voor een derde maal aan een legsel. Dee foto toont een groep op uitvliegen staande jonge Grote Sterns op de Hooge Platen.
Foto: Fred Schenk.

Het eiland Blik is speciaal aangelegd voor kustbroedvogels. Het is aangelegd in het Haringvliet ten westen van het eiland Tiengemeten. Het project werd gefinancierd uit het Droomfonds Haringvliet.

Foto: Gert Huijzers.

dige opknap- en schilderbeurt ondergaan. De aannemer kreeg echter een mailtje dat hij het karwei moest uitstellen naar augustus.

Door de corona-lockdown kreeg Wilson Westdijk de tijd resultaten te onderzoeken van de voor Gierzwaluwen op menig plaats in onze woonstreek de laatste jaren aangebrachte nestboxen. Hij stelde vast dat het succes boven verwachting was met, als bonus, enthousiasme van zijde van de omwonenden. Bij een van zijn inspectierondes door Maasdam zag Wilson op 22 juni een Boomvalk overkomen die door meer dan veertig Gierzwaluwen werd achtervolgd. In en rond Maasdam waren er dus opnieuw Boomvalken. In augustus en september 2019 was het Maasdamse Plan Oost het decor voor een jagend stel Boomvalken met twee juvenielen. Over de acties van de vier heb ik vellen vol geschreven. Inzake de nestplek kregen Sander Elzerman en ik geen zekerheid, zij het dat wij de buurt ook niet hebben uitgeknepen om deze te lokalise-

ren. Drie uur na de gierzwaluwpremière van 19 april jl. vond de 'Boomvalken ouverture' plaats. Twee stuks die duidelijk van elkaar waren gecharmeerd en loopings boven en langs de wijk begrenzend groenstrook uitvoerden. De dagen nadien konden wij het hart ophalen aan weergaloze vliegpresentaties en kwam het voor dat het ontbijt werd opgeluisterd door hun 'kli-kli-kli-kli'. In de derde week van juli 2020 lokaliseerde Niels Godijn een nest, in dezelfde hoogspanningsmast als twee jaar eerder. In een andere, niet veraf staande mast, trof Martin Mollet een exemplaar met een kleurring. Deze had hij vier jaar eerder zelf omgelegd. In dit land valt de topperiode voor Boomvalken van half juli tot half september, zodat Sander Elzerman en ik dan zekerheid hopen te hebben hoe ze er het in deze zomer afbrachten. Hoe dan ook, met of zonder coronaquarantaine, het is een voorrecht die onvergelijkbaar fijne Boomvalken om huis te hebben.

Net voor het persklaar maken van dit nummer van *het Vogeljaar* bereikte ons het droeve bericht dat Jules Philippona is overleden op 18 november 2020, op de leeftijd van 96 jaar. Jules is zijn leven lang een enthousiast en geëngageerd vogelaar en natuurbeschermers geweest. Er zijn talloze publicaties over vogels van zijn hand verschenen, waaronder ook vele in *het Vogeljaar*. De redactie wenst de nabestaanden veel sterkte in de komende tijd.

■ G.L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam, e-mail: glo@xs4all.nl.

LITERATUUR:

Jong, A. de, Th. van der Es & N. Hulsbosch (2020): Territoriale en broedende Visarenden *Pandion haliaetus* in Nederland in 2014-19. De Takkeling 28:145-154.

Ouweneel, G.L. (2020): Boomvalkenraadsel. De Takkeling 28:166-168.

Ouweneel, G.L. (2018): Neonicotnoïden. In: Ik moet de horizon om me heen zien. Uitgeverij Liverse. Dordrecht.

Ouweneel, G.L. (2020): Negentig jaar het Brielsche Gat. In de Branding. In press.

Thijssse, Jac. P. (1938): Onze Grootte Rivieren. Verkade, Zaandam.